

Nem magyarkodunk, hanem magyarul beszélünk

*„Minden szavad, tetted magvetésként
lelkem termő talajára hull.
Könnyeső öntözi, mosolynap érleli,
s az elvetett mag kalászbá borul.*

*Milyen magot szór két fehér kezed:
konkoly vagy búza, amit elvetett?”*

A vetés indítja az életet a földben, a szóvetés a gondolatot a fejekben. A szűk szakmai körben elegendő egy fogalmat vagy tárgyat egy „alig jelzéssel”, rövid utalással nevesíteni, mert a beavatottak „fél szavakból” is értik egymást. A gond akkor kezdődik, amikor kívülről is szeretnénk ismereteinket megosztani. Nemegyszer fordul elő, hogy a szakmailag jól felkészült előadó magasröptű mondatait utólag le kell fordítani „közérthetőre”. A kertészeti szakma – ezen belül a kertépítés – már nyugatlomban lévő egyetemi tanára, Mócsényi Mihály Fordítások, fordítások című írása szerint „a magyarított szakkifejezések többsége hibás”. Példaként említi: német vagy angol szövegben a „gebaut Umwelt”, a „built environment” kifejezésbe ütköztek. Épített környezetet írtak, mondtak. Eszükbe sem jutott, hogy a Bauer nem kő-, hanem földműves, aki nem építi a búzát, az életet, hanem termeli, teremti, miután az anbauen, azaz a vetés (és nem a hozzáépítés) megtörtént.

Írása végén az MTA figyelmébe ajánlja egy, a nyelvi helyesség érdekében tevékenykedő, önálló osztály létrehozását.

„Jegyezzük meg a nagy igazságot: minden nemzet a maga anyanyelvén lett tudóssá, de idegen nyelven sohasem.” Bessenyei György intelmét mintha felednénk és még a nyelvünkkel foglalkozó írásokban is – a megszokott tolvajnyelvet használva – találunk ilyen mondatot: „... a magyar identitásúak kulturális nemzetének identitását hordozó idióma, amelynek arbitrás-központja Budapesten van.” Esetleg a szerző ezzel a szóhasználattal azt kívánta érzékeltetni, hogy „tudományos” csak az lehet, ami egy szűkebb körhöz szól és ott értik ezt a nyelvet.

A mezőgazdaság tudományos tapasztalatokon alapul, és ma sem nélkülözheti a ténylegesen művelők megfigyeléseit. Nem lehet elszakadni az elméletnek a gyakorlatától, és ehhez a közös, érthető anyanyelv használata, élése elengedhetetlen.

A világméretben való gondolkodás, a számítógépek használata szükségessé teszi a közös nyelv használatát. Az angol nyelv általános ismerete kínálkozik alkalmasnak erre a célra. Az új, magyar nyelven még meg nem formált fogalmak értelmes,

szakszerű megnevezése szükséges, s a gyakorlat csiszolja, alakítja majd az új fogalmak végleges, közhasználatban is érthető nevét.

A közúti jelzőtáblákhoz hasonlóan elképzelhető a jelképek használata, amire már a mezőgazdasági szakirodalomban találunk is próbálkozásokat. A nyelvtanulás az anyánktól tanult szavakkal kezdődik, és az iskolákban folytatódik. Erre az alapra épül a szakmai nyelv, ahol már különbséget kell tenni a „tüske” és a „tövis” között, bár mind a kettő szúr. A „nincsen rózsza tövis nélkül” – a szaktudomány szerint – nem állja meg a helyét, mert a rózsának a tüskéje – bőrszövetből kialakult képződménye – az, ami szúr, és nem az ágból alakult tövis.

A nyelvművelés mindannyiunk feladata, és azért szükséges minden szakmában megfogalmazni magyarul a mondanivalónkat, hogy anyanyelvünk ne elválasszon, de összekössön.

Egy olyan rendezvényen – ahol a címben egyetlen magyar szó sem szerepelt – egymás után tartottunk előadást Bertók Lóránd sugárbiológus kutatóval. Így kerültem a közelébe annak a csoportnak, ahol a különböző szakmák képviselői a szakmai nyelv tisztításán fáradoznak. Korábban magam is célul tűztem ki egy szakmai testület elé, hogy kíséreljük meg védeni nyelvünket a káros idegen hatásoktól. A mozgalom Mondjunk magyarul néven elindult. A résztvevők szakmák szerint igyekeznek védeni, csiszolni szóban, írásban a magyar nyelvet.

Ne restelljünk beszédünk közben – még ha kötetlenül is szólnunk egy nagyobb létszámú hallgatóság előtt – helyesbíteni, magyarul mondani a megszokásból használt, szűkebb szakmai körökben érthető szavakat.

Írásban tegyük zárójelbe az idegen, de mások által használt kifejezéseket: magam, ha tehetem, a növényeknél felsorolom a tájanként keletkezett, találó elnevezéseket, de zárójelben az azonosításra alkalmas tudományos neveket is leírom.

Nagyon sokat tehet nyelvünkért az írott, sugárzott ismeretterjesztés. A hallható nyelvnél a hangsúlyra, az ütemre is ügyelni kell.

A szakmai nyelvben érdemes visszanyúlni a növénynevek esetében már említett megoldáshoz, az eszközök tájnyelvből szereplő megnevezésére, bár fennáll az a veszély, hogy például az ösztöke, isztike, amelyet mint ekevastisztító eszközt ismerek, az ökrök ösztönzésére valamikor használt, kihegyezett botként értelmeznek, értenek.

A magvetés most újra megtörtént: rajtunk múlik, hogyan növekszik gyümölcsöt, termést hozóvá nyelvművelésünk.